

Bērna kopšanas atvaļinājumu neieskaita darba stāžā. Kā "izkūp" pensija?

[Baiba Cimoška](#) Redaktore un žurnāliste

2024. gada 30. novembris 00:02

Foto: Shutterstock

Lai gan saskaņā ar Latvijas Republikas likumdošanu darba stāžā jāieskaita arī laiks, kad vecāks atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā, ne viena vien sieviete piedzīvoja nepatīkamu pārsteigumu, apskatot informāciju par savu pensiju Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA) mājaslapā. Izrādās, dažām ir parādījušies "robi" darba stāžā par periodu no 1991. gada līdz 1996. gadam. TVNET+ skaidro, kā un kur pazuda darba stāžs par bērna kopšanas atvaļinājumu, kas teorētiski pienākas ikvienai māmiņai.

Daļai bija sašutums, citām vienkārši vilšanās, taču diez vai kāda palika

vienaldzīga, ieraugot [VSAA](#) mājaslapā iztrūkumus savā darba stāžā. Izrādās, ne vienai vien sievietei, kura laika posmā no 1991. līdz 1996. gadam atradās bērna kopšanas atvaļinājumā, nekas pie stāža netika pieskaitīts. Un tas nebūt nav pārpratums vai nejaušība.

Starp tām, kurām par periodu no 1991. līdz 1996. gadam netika ieskaitīts darba stāžs, ir gan Signe Šteina, kurai šajā posmā piedzima trīs bērniņi, gan Iveta de Bēra, kura tolaik laida pasaulē meitiņu. Abām sievietēm par šo laika posmu stāžs netika ieskaitīts, un šobrīd abas atzīst, ka nemaz nav nojautušas, ka tā ir noticis, – abas dzīvoja pārlicībā, ka ar stāžu viss ir vislabākajā kārtībā. Bet tagad izrādās, ka tomēr nav vis – ir robi, kurus vairs nevar aizpildīt.

Kā to varēja zināt?

Līdz 1990. gada 31. decembrim darba stāžu ieskaitīja ikvienai mātei, kura audzināja bērnus līdz pat 8 gadu vecumam, neatkarīgi no sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanas. Tad sākās pārmaiņu laiks, kad mainījās arī darba stāža uzskaites noteikumi. Pēkšņi tām, kuras neatradās darba attiecībās, sociālās apdrošināšanas iemaksas bija jāveic pašām, to vairs nedarīja valsts, kā tas tika darīts iepriekš. Un varbūt nekas tik īpašs tas nebūtu, ja ne viens "bet" – par šiem būtiskajiem grozījumiem nezināja, iespējams, lielākā daļa jauno māmiņu. Ja ne lielākā, tad vismaz liela daļa no viņām.

Rezultātā tās, kuras no 1991. līdz 1996. gadam atradās bērna kopšanas atvaļinājumā un nezināja, ka pašām jāveic sociālās apdrošināšanas iemaksas, šobrīd var vien noplātīt rokas un grūti nopūsties, jo nekas pie darba stāža viņām netika pieskatīts.

Latvijas Daudzbērnu ģimeņu apvienības valdes priekšsēdētāja Elīna Treija TVNET+ skaidro, ka šos piecus gadus apdrošināšanas stāžu veidoja darbs vai tam pielīdzināti periodi, kuros tika veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas. "Pie šiem nodarbinātības periodiem tiek pieskaitīts arī laiks, kad māte ir audzinājusi bērnu līdz pat astoņu gadu vecumam, bet ar nosacījumu, ka tika kārtotas sociālās apdrošināšanas iemaksas – to varēja

darīt darba devējs vai pati sieviete. Turklāt tās iemaksas bija smieklīgas. Tad varēja brīvprātīgi veikt sociālā nodokļa maksājumus 1 procenta apmērā no iztikas minimuma. Tie ir smieklīgi cipari, bet realitātē esi zaudējis stāža gadus."

"Jā, tur ir tas nosacījums, ka iemaksas veic darba devējs vai pats, bet, ja neviens netika pabrīdināts, kā to varēja zināt," retoriski jautā Treija.

Šobrīd arī nevar zināt, cik konkrēti sievietēm netika ieskaitīts darba stāžs, var tikai aptuveni aplēst, cik tolaik bija jauno māmiņu, kuras varēja būt sociāli neapdrošinātas. Saskaņā ar Centrālās statistikas datiem laika posmā no 1991. līdz 1996. gadam piedzima 138 812 bērni, tostarp 17 272 bērni piedzima nepilngadīgām mātēm un 54 892 bērni piedzima sievietēm vecuma grupā 20–24 gadi. Pēc Treijas domām, nepilngadīgās māmiņas, visdrīzāk, tolaik nebija darba attiecībās, arī vecuma grupā 20–24 gadi varēja būt daudz nenodarbinātu sieviešu, kaut arī, protams, tas automātiski nepaģēr, ka viņas pašas neveica sociālās iemaksas.

"Un vēl bija lauku reģioni, kur viss bija sabrucis un cilvēki strādāja savās lauksaimniecībās, – tur arī lielākā daļa nebija sociāli apdrošinātas. Ir arī tādas sievietes, kas veica iemaksas, bet viņām nekas netika ieskaitīts," pauž Treija.

Nekādu atkāpju

Kamēr bez stāža palikušās sievietes apgalvo, ka neko nebija zinājušas par to, ka pašām jāveic sociālās iemaksas, tikmēr Labklājības ministrijas (LM) Sociālās apdrošināšanas departamenta vecākā eksperte Dace Trušinska atzīmē, ka informācija par iespēju samaksāt sociālo nodokli tika publicēta "Latvijas Vēstnesī" un atspoguļota plašsaziņas līdzekļos.

Arī par stāža ieskaitīšanu ar atpakaļejošu datumu nevar būt ne runas. Trušinska norāda, ka paplašināt apdrošināšanas stāžam pielīdzinātos periodus, kas uzkrāti laikposmā no 1991. gada 1. janvāra līdz 1995. gada 31. decembrim, proti, laikā, kad jau bija ieviests sociālais nodoklis, būtu atkāpšanās no sociālās apdrošināšanas sistēmas darbības pamatprincipa,

radot tiesības uz pensiju personām, par kurām nav veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas.

“Ieskaitīt apdrošināšanas stāžā periodu, kura laikā nav veikti sociālā nodokļa maksājumi, būtu netaisnīgi attiecībā pret tām personām, kuras par minētajiem periodiem pašas ir veikušas iemaksas. Tām būtu jāatmaksā atpakaļ šī nauda, ņemot vērā arī inflācijas pieaugumu,” tā Trušinska.

Vaicāta par to, vai ir zināms, cik sievietēm netika ieskaitīts darba stāžs par bērna kopšanas atvaļinājumu, LM pārstāve teic, ka VSAA informācijas sistēmās ir reģistrēta informācija par 19 846 sievietēm, kuras no 1991. līdz 1995. gadam veikušas sociālā nodokļa maksājumus. “Tā kā VSAA katras personas apdrošināšanas stāžu aprēķina tikai pakalpojuma piešķiršanas brīdī un lielākā daļa šī sociālā nodokļa maksājumu veicēju vēl nav sasniegušas pensionēšanās vecumu, VSAA nevar pateikt personu skaitu, kurām bērna kopšanas periods nav ieskaitīts apdrošināšanas stāžā. Jāņem vērā: ja sieviete šajā laikā bija darba attiecībās, tad sociālo nodokli par sievieti, kura atradās bērna kopšanas atvaļinājumā, veica darba devējs,” uzsver Trušinska.

Gan Signe Šteina, gan Iveta de Bēra teic, ka it kā jau tie pieci gadi nav tik daudz, bet tāpat ar šo stāžu abas bija rēķinājušās. Arī Treija uzskata, ka šie pieci gadi bija ārkārtīgi netaisnīgi pret jaunajām māmiņām, jo daudzām tika zaudēti ne tikai darba stāža gadi, bet arī mainījās [pensijas](#) aprēķināšanas koeficients. “Piemēram, man sanāk, ka pietrūkst viens mēnesis periodā no 1991. līdz 1996. gadam, un man uzreiz samazina pensijas sarēķinātos koeficientus. Ja šajā laika posmā ir vismaz 6 mēneši darba stāža, tad ir pavisam citi pensijas aprēķināšanas koeficienti. Tāpēc tas ir ļoti, ļoti svarīgi,” tā Treija.

Raksti par tēmu